

„De ritibus servandis in cantu missae”

A *Liber Usualis* vatikáni kiadásának előszava szerint¹

I. Míg a pap az oltárhoz vonul, a kántorok elkezdik az introitust. Ezt köznapokon és simplex ünnepeken egy kántor intonálja a * jelig, más ünnepeken és vasárnapokon két kántor, de ha elegen vannak, a főünnepeken négy kántor is intonálhatja. A kar folytatja a zsoltárig. A zsoltár első félversét a *-ig és a *Gloria Patri* verset a kántorok éneklük, a vers második felét viszont a teljes kar. Ezután mindnyájan megismétlik az introitust a zsoltárig.

II. A kar az introitus után három *Kyrie eleison*-t, három *Christe eleison*-t, majd ismét három *Kyrie eleison*-t énekel vagy a kántorokkal, vagy a két félkar között váltakozva. Az utolsó *Kyrie eleison* viszont két vagy akár három részből áll, amelyeket egyszeres vagy kettős * választ el. Ha csak két részből áll, vagyis egy * tagolja, akkor az első részt a kántorok vagy az első félkar éneklük, a másikat pedig a teljes kar. Ha három részből áll, vagyis az első részt egyszeres, a másodikat kettős * zárja, akkor az első részt azok éneklük, akik főtebb, a másodikat viszont, amelyik az első dalmát ismétli, a másik félkar éneklük, végül a harmadikat közösen fejezi be a teljes kar. Olykor öt rész is előfordulhat: ilyenkor a tagolást ugyanúgy egyszeres, illetve kettős * jelöli; ezek többször megismétlődhetnek és az említett módon értelmezendők.

III. Egyedül a pap kezdi fennhangon a *Gloria in excelsis Deo*-t. Ezután a kar folytatja: *Et in terra pax hominibus* stb., két egymásnak felelgető félkarban, vagy a kántorokkal váltakozva. Következik a kar válasza a *Dominus vobiscum*-ra.

IV. A szentlecke vagy az olvasmány befejeztével egy vagy két énekes elkezd a graduálét a * jelig, és mindenki, vagy legalább a kántorok folytatják illő figyelemmel. Ketten éneklük a graduále verzusát, de azt a *-tól a teljes kar fejezi be. Lehetséges az is, hogy a rezponzóriumokhoz hasonlóan —ha ez látszik alkalmasnak— a verzust egyedül a kántor vagy a kántorok énekeljék, és azután mindenki ismétlje meg az első részt a verzusig.

Ha énekelnek Alleluját, akkor az első *Alleluia*-t egy vagy két énekes eléneklük a * jelig, a kar pedig megismétli az *Alleluia*-t és hozzáfűzi a neumát, más néven jubilust, megnyújtva az „a” hangzót. A kántorok éneklük a verzust, de annak végét a * után a teljes kar fejezi be. A verzus után a kántor vagy a kántorok megismétlik az *Alleluia*-t, a kar pedig csak a neumát fűzi hozzá.²

Hetvenedvasárnap után az Alleluja elmarad, és traktus mondatik. Ennek verseit fölváltva éneklük a két félkar vagy a teljes kar és a kántorok.³

Húsvétvasárnap elmarad a graduále, és helyette Alleluja mondatik a verzusával, mint főtebb. Ezután mindjárt egy másik Alleluja következik, amelyet egy vagy két kántor kezd el, és ismétlés nélkül fejez be mindenki a *-tól. A verzust és a visszatérő *Alleluia*-t a főtebb leírt módon éneklük.

A szekvenciákat fölváltva éneklük a két félkar vagy a kar és a kántorok.

V. Az evangélium után a pap intonálja, ha van a misében: *Credo in unum Deum*. A kar folytatja: *Patrem omnipotentem*, stb., együtt vagy váltakozva a helyi szokás szerint.

VI. Az offertóriumot egy, két vagy négy kántor intonálja, amint az introitust, és a teljes kar fejezi be.⁴

VII. A prefáció után a teljes kar énekl: *Sanctus*, stb. Az úrfelmutatás alatt a kar hallgat és a többiekkel együtt imádkozik.*

VIII. A *Pax Domini*-re adott válasz után három *Agnus Dei*-t énekel a teljes kar vagy úgy, hogy azt mindig egy, két, illetve négy kántor kezdi, vagy váltakozva,⁵ de úgy, hogy a végén mindenki közösen énekelje:

Dona nobis pacem. A gyászmisékben csak az utolsó szó, a *sempiternam* közös.

IX. Az Oltáriszentség vétele után a kar a kommuniót énekl, amelyet egy, két vagy négy kántor intonál az introitushoz hasonlóan.⁶

A pap vagy a diákonus énekl: *Ite missa est* vagy *Benedicamus Domino*. A kar ugyanazon a dallamon válaszol: *Deo gratias*.

A gyászmisében a *Requiescant in pace* szavakra *Amen* a válasz.

Ford. Földváry Miklós István

¹ A Tridenti Zsinat után kiadott elsődleges liturgikus források egyáltalán nem, vagy csak véletlenszerűen nyilatkoznak az énekes szolgálattevők által követendő rubrikákról. Ez a fejlemény —mely egyébként éles ellentétben áll a korábbi, középkori gyakorlattal— annak köszönhető, hogy az újkori viszonyok közt az egyházzene többnyire vagy hivatásszerűen működő, képezett zenészek tevékenysége („koncertliturgia”) volt, vagy egyszerűbb körülmények között elszakadt valódi szertartási szerepétől, és pusztán kísérte a szent cselekményt (orgonajáték, népénekzés) —azaz mindkét esetben a karzatra, a kultikus tér peremére szorult. Éppen ezért hiánypótló a *Liber Usualis* előszavában adott összefoglalás, amely az egykorú viszonyok között és a gregorián mozgalom szellemében a karra érvényes rubrikákat közli. A szövegben keverednek a régi hagyományra visszamenő mozzanatok és a Rítuskongregáció újabb, ma már indokolatlannak látszó döntvényei, egészében mégis alkalmas arra, hogy az e téren máig uralkodó bizonytalanságban vagy ötletszerűségben segítséget adjon, vagy legalább kiindulópontot képezzen. A számozott jegyzetekben a fordító magyarázatait közöljük, és olykor kitérünk a régi magyarországi liturgia (az esztergomi rítus) föltételezhető gyakorlatára. Az egyetlen, *-gal jelölt jegyzet az eredeti szöveg része.

² Több forrásból dokumentált esztergomi gyakorlat szerint, ha van szekvencia, akkor a kar nem ismétli meg itt a neumát (jubilust), hanem az Allelujához megszokottá vált nélkül fűzi hozzá a szekvenciát. A műfajt a középkorban a jubilus megszövegezésének, tulajdonképpen Alleluja-trópusnak fogták föl: ezt fejezte ki ez a ma is követésre érdemes gyakorlat.

³ Az órómai gyakorlatban mindhárom olvasmányközi ének szólótétel volt, a graduále és az Alleluja responzumokkal. A középkori hagyományt őrző „tridenti” rubrikák a traktust már alternatív műfajnak tekintik. Esztergomban a traktust többnyire korátorok énekeltek, és a rubrikák önálló esetként említik a két félkar váltakozását. Sajátosan szólaltatták meg a virágvasárnap traktust.

⁴ Ha az offertóriumhoz verzusokat énekelnek, a graduále analógiájára kezdheti a tételt egy vagy két énekes, a verzusokat pedig a kántor vagy a kántorok énekl. Az offertórium a *Dominus vobiscum*. *Et cum spiritu tuo*. *Oremus*. szavak után mindjárt elkezdődik.

* A *Benedictus*-t ünnepélyes misében nem lehet az úrfelmutatás előtt énekelni, hanem csak annak végeztével. S.R.C. n° 4243 ad 6. (Ez a rendelkezés másodlagos, és olyan korból származik, amelyben az ünnepélyes miséken többszólamú *Sanctus-Benedictus* vagy valamely terjedelmesebb egyszólamú megfelelője volt használatban. Az egyszerű dallamú, rövid *Sanctus*-ok egyvégtében énekelhetők a prefáció után.)

⁵ Tudniillik a három részt éneklék váltakozva a két félkar vagy a kántorok és a teljes kar között.

⁶ Az Oltáriszentség vétele alatt a pap áldozása értendő, jölehet létezik olyan gyakorlat, amely szerint a kommunióval megvárják a hívek áldozását. Ha a kommunióhoz zsolttárt énekelnek (amint az megengedett), akkor a tétel ideális kezdete az ünnepi misében a második *Confiteor* vége. A zsolttár éneklésére az introitus zsolttározásáról mondtak érvényesek.